

Lendvai Endre: Közelkép a verbális humorról

– orosz – angol – magyar

Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 1996. 223 p.

LENDVAI könyvét azoknak szánja, akik „értik és értékelik a humort, s annak hatásmechanizmusáról szeretnének többet megtudni” (10). A könyv alapvető célja tehát nem a pusztia nevettetés, hanem „a humoros mechanizmusok elemzése, értelmezése” (uo.).

A vicc egyébként sem csupán az emberek nevettetésére szolgál, nem pusztán a szórakoztatás eszköze, hanem „az embert körülvevő világ sajátos leképezése. [...] A vicc nemcsak ábrázolja, hanem minősíti is a valóságot” (92). A viccnek (különösen a politikainak) valamilyen bíráló, szatirikus, kipellengérező üzenete, üzenetközvetítő szerepe van (vö. 92 k.). A viccek képet adnak a nyelvi-társadalmi közösség tudatáról, eszméiről. Az a kép, amelyet LENDVAI könyvében az orosz vicckultúráról rajzol, az egész orosz valóságot eleveníti meg előttünk.

A könyv tehát egy sajátos komikus tartalmú szövegfajttal foglalkozik: a viccel, melyet a szerző így definiál: „váratlan, komikus csattanóval végződő rövid lélegzetű folklórszöveg” (11). LENDVAI nem a viccet általában, hanem az orosz viccet veszi nagyító alá 1917-től napjainkig, azaz „olyan humoros folklórmintákat, amelyek témájukat rendszerint az orosz kultúra eseményeiből választják, mondanivalójukra az orosz nézőpont jellemző, szójátékaikat pedig az orosz nyelv sajátos elemeiből szerkesztik meg” (11). A monográfia alapvető céljából kiindulva talán szerencsés lett volna az egyébként csekély számú, de a könyv egységességét zavaró néhány angol viccet elhagyni. Azonkívül a könyv címe kissé félrevezető, illetve nem egészen egyértelmű.

A könyv felépítése logikus, áttekinthető. Az I. fejezet a humorelmélet vázlatát adja, azaz különböző komikum-, illetve humorelméleteket ismertet, kezdve Platónól Arisztotelészen, Cicerón keresztül Freudig, a verbális humorig, szólva a humorszöveg struktúrájáról, illetve annak szemantikai hatásmechanizmusáról is. Itt máris kiemelném a könyv egyik fő erényét: a tömören, érthetően összefoglalt elméleti ismereteket a szerző mindig sok példával, viccel szemlélteti.

A II. fejezet a verbális humor nyelvi szintjeit taglalja: 1) a fonetika és grafika; 2) a szóképzés; 3) a szószemantika; 4) a szemasziológia és onomasziológiai kategóriák; 5) a morfológia és végül 6) a mondat és szövegten sikkján. A viccpéldák rendkívül szemléletesek. A szóképzés, pontosabban a *lexématorzítás* címszó alatt szereplő [24b] és [24c] példák szójátékainál – *tóra, diktátóra és diktatúra; motív és lokomotív* – meg lehetett volna még említeni a népetimológiát, hiszen ezek a példák tulajdonképpen egyfajta játékos helytelen etimológián alapulnak. Lexiko-szemantikai kategóriák címszó alatt olyan vicceket vesz sorra a szerző, amelyek poliszémian, enantioszémian, szinonímian, antonímian, hiperonímian, szóalakváltozatokon, homonímian, paronímian és paronomázian alapulnak. Itt ismét dicsérendő, hogy a szerző nem bocsátkozik bonyolult elméleti fejtegetésekbe, hanem megannyi példán keresztül ismerteti meg az olvasót fontos lexikológiai fogalmakkal. A példák nagyon frappánsak, de a [35] kissé sántít:

– *Что общего между сапёром и редактором газеты?*

– *И тот и другой ошибаются только один раз в жизни.*

LENDVAI fordítása így hangzik:

- *Mi a közös a mesterlövészben és az újság szerkesztőben?*
- *Mindketten csupán egyszer tévedhetnek az életben.*

A magyar fordítás annyiban hibás, hogy az orosz *canëp* jelentése ‘utász’, nem pedig ‘mesterlövész’, ez utóbbi ugyanis oroszul így hangzik: *чауñеп*. LENDVAI tehát akaratlanul felcserélte a két – kétségtelenül hasonló hangzású – szót. A vicc *kreált szinonimián* (55) alapuló komikuma azonban a helyes fordításban érvényesül igazán.

A mondat- és szövegtani részben olyan viccek is szerepelnek, amelyek zeugmára épülnek. A [48b] így hangzik:

„*That's Mrs. Fitz-Jones. You never see her without her husband and her Dachshund.*”

„*Well, they make a very good pair.*”

A komikum ebben a példában szerintem inkább abból fakad, hogy – a mondat elliptikus szerkezetéből adódóan – a *pair* [pár] referenciája nem egyértelmű. Itt – a koreferencia ellentétéként – nem arról van szó, hogy több nyelvi elemnek egy közös jeltárgya, referense van, hanem épp ellenkezőleg: egy nyelvi elemnek van több lehetséges referense. Itt tehát inkább referenciális többértelműségről van szó. (LEWANDOWSKI az ilyen esetekre alkalmazza a *pragmatikai ambiguitás* terminust. Vö. THEODOR LEWANDOWSKI: *Linguistisches Wörterbuch*, Heidelberg/Wiesbaden, 1990. 56.)

A következő (III.) fejezet tárgya a humorszöveg nyelvészeti aspektusai, pontosabban szintaktikai, szemantikai, pragmatikai, stilisztikai, pszicholingvisztikai és végül szociolingvisztikai aspektusai. Az egész fejezet, de különösen a stiláris eszközökkel foglalkozó rész (78 kk.) a szerző kiváló orosztudásáról tanúskodik: beszél a különböző beszédhibák tipizáló funkciójáról, az obszcén szavak és az eufemisztikus kifejezések szerepéről, illetve az úgynevezett beszélő, azaz sztereotip nevekről, a tulajdonnevek etnikumokat jellemző használatáról.

Ezután az orosz vicckultúra *diakrón*, majd *szinkrón rendszerével* ismerkedhet meg az olvasó (IV., illetve V. fejezet). A *diakrón* vizsgálódásban a politikai személyiségekről szóló viccek állnak a középpontban. Ez a fejezet – egyébként a könyv egyik legérdekesebb része – látogatás egy „karikaturisztikus történelmi panoptikumban” (123). A történelmi áttekintés kitér például Leninre és a szovjethatalom első éveire, Sztálin diktatúrájára, Hruscsovra, Brezsnyevre, Andropovra és Csernyenkóra, Gorbacsovra és a peresztroj-kára, végezetül Jelcinre. Az orosz vicc fölényes, megsemmisítő kritikát mond a nagy történelmi személyiségekről, ehhez hatásos fegyverül a hiperbola és a profanizálás szolgálnak (vö. 123). A humoros kisfolklóron keresztül kirajzolódik az orosz és szovjet társadalom fejlődése. A humorszövegek hitelet az növeli, hogy a társadalom „alulnézeti” visszatükrözését adják, azaz a vicc görbe tükrében rámutatnak a fonákságokra (vö. 123).

Az orosz vicckultúra *szinkrón* rendszere különböző tematikus csoportokba rendezve tárul az olvasó elé. Az egyes alfejezetek felépítése megegyezik: a szerző először általánosságban ismerteti a viccek éppen tárgyalt csoportját, szól keletkezési okaikról. Az

egyes témákat és „forgatókönyveket” többnyire egy-egy vicc szemlélteti. A leleplezés és a degradálás eszközeinek segítségével terítékre kerülnek a kommunizmus tantételei. Megjelennek korábbi tabutémák is, mint például a szexualitás és az alkoholizmus. Az önironiával megfogalmazott viccek lerántják a leplet az úgynevezett szocialista embertípust megtestesítő *homo sovieticus*ról (153), illetve az egész szocialista társadalmi rendszerről, rámutatnak az elmaradottságra a technikában, a tudományos kutatásban, a stagnáló gazdaságban stb. Kedveltek az orosz Iván és az amerikai Johnny vetélkedését bemutató viccek és a magyar Móricka-vicceknek megfelelő Vovocska-viccek.

A békétáborról szóló viccek (158 kk.) a „nagy testvér” és a „kis testvérek” közötti valós kapcsolatot fogalmazzák meg. Az idetartozó viccek egyik forgatókönyve így hangzik: *A Szovjetunió segítséget nyújt, amikor átlépi az országhatárt. – Barátsága tehát „határtalan”* (158).

A szinkrón keresztmetszetről ki kell emelni az *Egyenlőek és „egyenlőbbek”* című alfejezetet (160 kk.), amely etnikai vicceket tartalmaz, ezeken belül például zsidóvicceket, grúzokat, örményeket, csukcsákat és ukránokat karikírozó vicceket. A szerző igen gazdag háttértudással rendelkezik az egykori Szovjetunió népeinek sorsáról, mentalitásáról, a politikai, gazdasági nehézségekről, az egykori tagköztársaságok egymásra vonatkozó sztereotípiáiról.

A sok példából nemcsak az egykori Szovjetunió népcsoportjainak sztereotip jellemrajza bontakozik ki – a könyv megannyi legendás hősről szőtt viccet is közöl, így például Rzszevszkij zászlósról, az októberi forradalom hősről, Csapajevről, a vörösgárdista hadosztályparancsnokról, Stirlicről, „A tavasz tizenkét pillanata” című filmsorozat szovjet szuperkémjéről. Némelyikükről egész viccszériák keletkeztek (vö. 174 kk.). Az ismert történelmi / filmbeli alakok mellett mondai és szépirodalmi hősök is viccek tárgyává válnak, mint például a három ismert orosz „bogatir”: Ilja Muromec, Dobrinya Nyikityics és Aljosa Popovics. Viccek keletkezhetnek szépirodalmi alkotások átköltésével is (vö. 182).

Részletesebben kell szólni a könyv VI. fejezetéről, melyet a szerző a viccek fordítási nehézségeinek szentel. Egyetértek LENDVAIval abban, hogy a vicc mint szövegfajta vizsgálatának helyet kell kapnia a fordításelméleti és fordítástechnikai gyakorlatban is. A könyvnek ez a része bizonyítja, hogy fordításelméleti ismeretek nélkül jó fordítási kompetencia nem alakítható ki, illetve hogy a puszta nyelvi kompetencia, azaz a kiinduló és a célnyelv ismerete önmagában nem biztosítja, hogy valaki jó fordító is legyen. A nyelvi kompetenciákat jól kell tudni összekötni egymással, valamint szükség van széles értelemben vett tárgyi ismeretekre is, amelyekbe az országismereti háttértudás is beleértendő. A nyelvi viccek gazdagon példázzák azt a tényt, hogy a kiinduló és a célnyelv elemei gyakran nem feleltethetők meg egy az egyben egymásnak. A szókészlet különböző ekvivalenciátípusaira – melyek igen tanulságosak lettek volna – a szerző feltehetően azért nem tért ki, mert munkájában a fordításra vonatkozó rész csupán egy fejezet, tehát nem a fordításelméleti és -technikai ismeretek átadása a munka fő célja.

LENDVAI először – helyesen – a vicc műfaji sajátosságait veszi számba, mert – mint mondja – ezek határozzák meg, hogy a viccek idegen nyelvre történő fordításának milyen lehetőségei és korlátai vannak. Így – felelevenítve a humorszöveg struktúrájáról már korábban (35) írottakat – *variáns* (változó) és *invariáns* (állandó) komponenseket külön-

böztet meg. A fordítás megkezdése előtt ezeket az elemeket meg kell határozni, a fordítástechnikai elvek és eszközök csak ezután választhatók ki. Míg ugyanis a variáns elemek szükség esetén másokkal helyettesíthetők, az invariáns elemeket feltétlenül meg kell a fordítónak őriznie. A fordítás alapját LENDVAI szerint a két vicckultúra komparatív vizsgálatának kell képeznie.

Különösen nehéz a fordító dolga a szójátékokon alapuló vicceknél, amelyeket gyakran „lefordíthatatlan”-nak minősítenek. Ezek fordítási nehézségeit az okozza, hogy bennük a nyelv nem csupán az információátadás eszköze, hanem szemantikai tartalom is. Ilyenkor valamilyen „kikerülő taktikát” alkalmaz a fordító, azaz „valami hasonlót” (193) keres a célnyelvben. Ugyancsak nehézséget okozhatnak még a gyakorlott fordítónak is azok a viccek, amelyek megértéséhez vagy megérttetéséhez sok vagy speciális háttérismeret szükséges.

Valóban sok vicc „lefordíthatatlan” volna, ha a fordítás során a *formális ekvivalenciát* igyekeznénk megvalósítani. A nyelvi leleményen alapuló viccek fordításánál azonban egy másik elvet célszerű követni: a *funkcionális ekvivalencia* elvét. Ez az elv teszi lehetővé, hogy akár olyan vicceket is lefordítsunk, amelyek szójátékon alapulnak, legtöbbször oly módon, hogy a fordító a célnyelvben megalkotja saját analóg szójátékát. Ezekre az esetekre különösen érvényes az a kitétel, hogy „veszteség nélküli fordítás nem létezik” (195, JAKOBSONra hivatkozva). Itt LENDVAI talán kitérhetett volna arra, hogy mi az, ami elvész, azaz az átültetendő jelentéseknek milyen fajtái vannak, és melyiket milyen mértékben lehet visszaadni (vö. például L. BARCHUDAROW: *Sprache und Übersetzung*. Moskau / Leipzig, 1979. 55 kk. és 81 kk.).

A legfőbb cél az azonos reakció követelménye, ami annyit jelent, hogy a célnyelvi befogadóból a viccnek olyan hatást kell kiváltania, mint a kiinduló nyelvi recipiensből. Ha tehát a célnyelvi recipiens nem rendelkezik a vicc megértéséhez szükséges preszuppozíciókkal, például kultúraspecifikus háttérismeretekkel, akkor ezeket kiegészítő magyarázat formájában (például zárójeles kommentárban vagy lábjegyzetben) meg kell adni. Ez az eljárás ajánlott a „lefordíthatatlan” viccek azon csoportjában, amelyben reáliák nehezítik az átültetést. A hiányzó háttérismeretek pótlását külön magyarázat formájában megoldó fordítási technikát nevezi LENDVAI *adaptációnak*, funkcióját pedig így adja meg: „az olvasó / hallgató tudati tartalékainak előzetes »feltöltése«, mely előkészíti a címzettet a humoros üzenet adekvát befogadására” (199). Meg kell jegyezni, hogy a német fordításelméleti szakirodalmat valamicskét ismerő olvasó számára kissé zavaró ez a terminus, ott ugyanis más jelentésben használják, mégpedig úgy, mint „die Ersetzung des mit einem AS-Ausdruck erfaßten Sachverhalts durch einen Sachverhalt, der im kommunikativen Zusammenhang der ZS eine vergleichbare Funktion bzw. einen vergleichbaren Stellenwert hat: aus dem engl. *Burberry* wird ein dt. *Lodenmantel*” [egy kiinduló nyelvi jellel jelölt dolog helyettesítése egy olyan dologgal, amely a célnyelv kommunikatív összefüggésében hasonló funkcióval, hasonló helyiértékkel bír: így lesz az ang. *Burberry*-ből a ném. *Lodenmantel*] (WERNER KOLLER: *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg / Wiesbaden, 1992. 234). Míg tehát LENDVAI-nál az adaptáció a hallgató / olvasó tudati tartalékainak, háttérismeret-készletének feltöltését jelenti, addig a német szakirodalomban a behelyettesítés egyik módját értik rajta.

A koloritképző elemek analógokkal való behelyettesítését LENDVAI kerüendőnek tartja, s ebben a viccek esetében igaza is van. Megemlíteném ugyanakkor, hogy az adaptáló – vagy illuzionisztikus – fordítási eljárásnak éppen az a fő célja, hogy az olvasóban azt az illúziót keltse, hogy eredetit olvas. Ezt szubsztitúcióval lehet elérni, ami azt jelenti, hogy a fordító kicseréli az idegen miliőben gyökerező fogalmakat olyanokra, amelyek a célnyelvi kultúra sajátjai.

A viccek fordításakor – mint LENDVAI (202) hangsúlyozza – nem szó szerinti reprodukálásról van szó, hanem az *interlingvális fordítást* megelőz(het)i egy úgynevezett *intralingvális fordítás*, ami egy olyan variáns / analóg létrehozását jelenti a kiinduló nyelvben, amelyet könnyebben lefordíthatunk a célnyelvre. A fordítási mechanizmus véleményem szerint azonban az esetek túlnyomó többségében nem egy intralingvális fordítás közbeiktatásával zajlik, hiszen ez csak bonyolítaná és meghosszabbítaná a fordítás folyamatát. Sokkal inkább arról lehet itt szó, hogy a fordító – miután az orosz vicc működési mechanizmusát megértette – már az első lépésben a célnyelvben keresi az adekvát lexémákat, majd a kapott fordítást összehasonlítja a kiinduló variánssal.

Mindenképpen pozitívumként emelendő ki, hogy a szerző olyan fordítási metódusokat is ismertet és szemléltet, amelyekkel például a reáliák lefordíthatók: ilyenek az explikáció különböző fajtái és a behelyettesítés. A terminológia mindvégig egyértelmű (a fentebb említett adaptációtól eltekintve), a reáliák úgynevezett *zéróértelmezése* terminus (207) azonban véleményem szerint felesleges. *Zéróértelmezés* LENDVAI szerint ugyanis annyit jelent, hogy egyszerűen nem értelmezzük a reáliákat, mert azok a recipiens számára nagy valószínűséggel úgys ismertek.

Ugyancsak pozitívumként emelendő ki a könyv stílusának gördülékenysége, könnyen érthetősége. A fordításról szóló részben azonban talán egyértelműbben meg lehetett volna fogalmazni, hogy a szerző a fordításnak tulajdonképpen két fő fajtáját különbözteti meg: egyrészt az analóg fordítást, másrészt pedig a definitív fordítást. Nem biztos, hogy az olvasó számára teljesen világos, mely fordítási módok melyik említett fordítási elv szolgálatában állnak.

Igen praktikus megoldás a könyvben, hogy a viccek sorszámmal vannak ellátva, ami lehetővé teszi, hogy hivatkozni lehessen rájuk, így egy vicc több jelenséget is reprezentálhat.

Szintén pozitívumként említhető meg, hogy a könyvben egy jelenség több aspektusból is megvilágításba kerül: például az idegen akcentusról és a beszédhibáról szó esik a II. fejezetben “A verbális humor nyelvi szintjei” címszó alatt (41 k. és 43), a III. fejezetben “A humorszöveg nyelvészeti aspektusai” című rész “Stilisztika” (78 k.) fejezetében, az egyes nemzetekről szóló fejezetben (153 kk.) és a fordítással foglalkozó fejezetben is (205). A megadott helyeken sok hivatkozást találunk a könyv más fejezeteiben tárgyalt, de az akcentust és beszédhibát is szemléltető viccekre, ezzel talán védhető, hogy a név- és tárgymutató nem annyira részletes. A beszédhibára például csak egy utalás történik (43), holott többször szó esik róla (például 173: ukránokról szóló viccek; 103 kk.: Lenin-viccek).

Bizonyos ismétlődések azonban talán elkerülhetők lettek volna. A 4.3. pontban (“Nonekvivalens lexémák”) szó esik a nyelvi reáliákról és arról, hogyan lehet ezeket – például külön rövid magyarázat formájában – visszaadni. Az 5.2. pont (“Analóg fordí-

tás”) alatt megint felbukkannak a “kulturális és nyelvi reáliák”. A definíciót is kétszer találjuk meg (197 és 203). A reáliákat és az ezek okozta fordítási nehézségeket, illetve fordítási eljárásokat (bevezető kommentár, behelyettesítés, a túlexplikálás veszélye, a koloritképző elemek analógokkal való helyettesítése vagy különböző módon való átvétele stb.) célszerű lett volna egy helyen tárgyalni.

A szerző kiváló orosz tudása ellenére található néhány fordítási hiba a könyvben. Így például a már fentebb említett [35] mellett helytelen a [101] fordítása is. Az orosz eredeti így hangzik:

*Армянское радио спрашивают: – В чём состоят основные законы марксистской диалектики?
– Первый закон: „Количество переходит в стукачество”.
Второй закон: „Бытьё определяет сознание.”*

Lendvai fordítása:

*Megkérdezik az Örmény Rádiótól: – Melyek a marxista dialektika alaptörvényei?
– Első törvény: „A mennyiség csibészségbe való átmenete.” Második törvény: „A jobblét határozza meg a tudatot.”*

A fordításban több hiba is felfedezhető: először is a *стучачество* jelentése nem ’csibészség’, hanem ’besugás’, ami igen nagy különbség. Ki lehetett volna még emelni a *стучачество* és a *качество* ’minőség’ közötti népetimológiás összecsengést is. Másodszor a *бытьё* nem a ’lenni, létezni’ jelentésű *быть* igének a származéka, hanem az ’ütni, verni’ jelentésű *бить* szóból képzett főnév. Tehát a *бытьё* ’verés’ és a *бытьё* ’lét(ezés)’ szavak felcseréléséről van itt szó. Korrekt fordításban tehát nem a (*jobb*)lét, hanem a *verés* határozza meg a tudatot.

Ugyancsak helytelen a [67] fordítása is:

*– Гляди, Василий Иванович, белые пиво с раками жрут!
– Да не, Петька, это у них морды такие!*

A magyarázatban LENDVAI sorra veszi a vicc köznyelvi és tájszavait, de a magyar fordítást olvasva sem érti az olvasó, mi a „vicc” a viccben:

*– Nicsak, Vaszilij Ivanovics, a fehérek sört vedelnek tengeri rákkal!
– Fenét, Petyka, csak olyan az ábrázatuk!*

A szerző minden bizonnyal félreértette a viccet, aminek vagy félrehallás, vagy félreírás az oka: az eredeti viccben nyilvánvalóan nem *с раками*, hanem *(со) сраками* szerepelt, tehát a fehérek nem *rákokkal*, hanem szó szerint a *seggükkel* vedelik a sört. Így érthető a vicc második mondatában megfogalmazott válasz is. Feltételezhető, hogy LENDVAI nem a durva szótól akarta megkímélni az olvasót, amikor a fenti fordítást adta meg.

Egyetérthetünk LENDVAIVAL, aki szerint a humornak a társadalmi érintkezésben betöltött szerepe „indokoltá teszi, hogy nyelvészeti feldolgozás tárgyává, valamint a nyelvészképzés tárgyává tegyük” (9). Ennek egy módját látja az olvasó a bemutatott könyvben, melyben a szerző arról is meggyőz bennünket, hogy a feldolgozott téma a nyelvoktatás számára is hasznos tanácsokat tartalmaz. A munka alkalmas arra (is), hogy egyes fejezeteit az oktatásban is felhasználjuk. Különösen tanulságosak és élvezetesek a nyelvi játékokon alapuló viccek, mert ezek megértése a recipiens számára egy kihívás, figyelmesebbé teheti a nyelvtanulót is a nyelv addig figyelmen kívül hagyott összefüggéseire, egyszóval a nyelvi viccek hozzásegíthetnek egy tudatosabb nyelvszemlélethez és megalapozottabb nyelvi kompetenciához. A fordítási nehézségek szisztematikus feldolgozásával pedig az olvasó fordítói kompetenciája is gyarapodik.

A könyv tehát sok tanulsággal szolgálhat a nyelvészettel foglalkozó oktatóknak, de – élvezetes, könnyen érthető stílusa miatt – egyetemistáknak és általában a nyelvtanulóknak is. A viccek a jelenkor aktuális problémáira világítanak rá, az orosz társadalmi és politikai rendszer kritikája fogalmazódik meg bennük. Gondos válogatásról van szó – a viccek tanulságosak, egyben élvezetesek is. A szerző nyelvi ismeretei és enciklopédikus háttérismerete átsegítik az olvasót az esetleges befogadási nehézségeken. A viccek eredeti orosz szövege mellett párhuzamosan olvasható azok magyar fordítása is.

Ajánlom tehát a könyvet minden olvasónak, aki szereti a vicceket, aki többet akar tudni e miniatűr folklórműfajnak a működési mechanizmusáról, valamint aki orosz nyelvi tudását próbára téve – olykor mankóként a magyarrá is támaszkodva – “közelképet” akar kapni az orosz vicckultúráról.

Forgács Erzsébet

Petőfi S. János: Multimédia. Több mediális összetevővel rendelkező irodalmi szövegek elemzése. (Szerk.: Benkes Zsuzsa.)

Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda, Budapest, 1996. 70 p.

A kötet ismertetését – talán kissé szokatlan módon – a függelékkel kezdem, ugyanis PETŐFI S. JÁNOSnak ez a tanulmánya („A magyar nyelvű (verbális) szövegek szemiotikai szövegtanának diszciplináris környezete. Bevezetés.”) szemlélteti azt az elméleti keretet, amely kapcsolatot teremt a *Multimédia* e kötete és a között a kutatási program között, amelynek 1990 óta már kiforrott fórumává vált a *Szemiotikai szövegtan* kiadványsorozat. A szerző e tanulmánya segítséget nyújt mind a – kötet első részében bemutatott vizsgálatokhoz hasonló – multimediális szöveg-elemzésekhez, mind pedig tisztán verbális szövegek vizsgálatához azzal, hogy egyrészt definiálja a ‘verbális szöveg’ (vs ‘multimediális szöveg, illetve kommunikátum’) fogalmát, másrészt a nyelvészeti és nem nyelvészeti diszciplinák rendszerezését (kapcsolataik, érintkezéseik leírását) adja oly módon, hogy bármilyen tudományos alapú szöveg megközelítés beilleszthető e diszciplináris keretbe.

A kötet célja egyrészt e diszciplináris háló – szövegelemzéseken keresztül történő – bemutatása, másrészt a multimediális szövegek nemcsak elméleti, hanem gyakorlati megközelítésmódjainak szemléltetése is. A szerkesztő és a szerző ugyanakkor arra törekednek, hogy megkönnyítsék a tájékozódást a témával kapcsolatos szakirodalomban,